

Násilné televízne obsahy a potreba mediálnej výchovy

Autor: Mgr. Martina Slovíková

Anotácia: Príspevok popisuje najzaujímavejšie výsledky prieskumu využívania médií vo voľnom čase mladých ľudí (žiacov základných a stredných škôl) s ušším zameraním na televíziu a názory mladých ľudí na vysielané násilné televízne obsahy.

Kľúčové slová: násilné televízne obsahy, mladí diváci, mediálna potreba

Ústav informácií a prognóz školstva realizoval v školskom roku 2009/2010 opakovaný prieskum názorov v oblasti voľnočasových aktivít mládeže a postavenia médií v rámci nich. Prieskum sa tiež zameriaval na postavenie televízie vo voľnom čase žiakov základných a stredných škôl v SR. Mapovaná bola tiež preferencia programových typov, záujem sledovať násilné televízne programy a názory mladých divákov na násilné televízne programy a okolnosti ich sledovania.

Detstvo bez televízie, internetu a *facebooku* už je minulosťou. Práve tieto dve médiá sú stále významnejšou súčasťou trávenia voľného času dnešnej mladej populácie, ktorá patrí k najaktívnejším a najpočetnejším užívateľom jednotlivých mediálnych technológií. Prostredie internetu je prirodzenou súčasťou ich životov, pasívny konzum televíznych obsahov tiež. V mnohých rodinách televízne programy a ich obsahy nahrádzajú rodičov, preberajú ich výchovnú funkciu. Takto má televízia možnosť ovplyvňovať každý aspekt detskej socializácie, a práve svojou programovou štruktúrou sa tak môže podieľať na vytváraní hodnôt, postojov a vzorov správania. Tu sa vynára otázka, či existuje reálne nebezpečenstvo, že sa dieťa identifikuje s najrôznejšími filmovými postavami, bude sa ich snažiť napodobňovať, a prípadne tak preberať aj nežiaduce modely správania či postoje. Na možné negatívne účinky médií vznikajúce u detí v dôsledku zobrazovania násilia, pornografie a reklamy poukázalo už mnoho prác (Anderson et al., 2003; Huesmann, 1997; Eron et al., 1972), a tiež na nepriaznivé dopady vznikajúce v dôsledku nadmerného trávenia voľného času u televízie na úkor iných prospešných voľnočasových aktivít. Vzhľadom na skutočnosť, že spôsob, akým je násilie prezentované na obrazovke, ovplyvňuje divákove vnímanie a prežívanie takýchto obsahov (*National Television Violence Study*, 1998), a tým aj celkový postoj k násiliu, vo výskume sa zaoberáme tematikou násilia zobrazovaného v televíznych programoch a faktormi prispievajúcimi k efektu sledovania takýchto obsahov.

Cieľom výskumu bolo získanie komplexného prehľadu používania médií žiakmi základných a stredných škôl SR, napr. koľko času trávia deti využívaním rôznych médií, od sledovania televízie, cez vykonávanie rôznych počítačových aktivít, po čítanie kníh a časopisov. Výskum mapoval preferenciu programových typov, záujem sledovania filmov s násilným obsahom, aj oceňovanie prvkov zobrazovaného násilia v televíznych programoch. Zmapovaním problematiky sme chceli získať prehľad o televíznych návykoch divákov, a tiež náhľad do problematiky možného vplyvu filmov obsahujúcich prvky násilia na prežívanie a správanie detských divákov cez posudzovanie násilných činov. Otázky boli zamerané na zistenie: typu preferovaných mediálnych obsahov; obľúbených vzorov z obrazovky; vnímanie a oceňovanie kontextových faktorov televíznych programov.

Výskum názorov žiakov sa realizoval na základných a stredných školách na celom území SR. Zúčastnilo sa ho 1 096 žiakov vo veku od 12 do 18 rokov, z toho 497 žiakov základných a 599 žiakov všetkých typov stredných škôl. Zastúpené boli obe pohlavia, v pomere 52,7% chlapcov k 47,3% dievčat.

Televízne návyky

Jedným z najvyužívanejších spôsobov trávenia voľného času súčasnej mladej generácie, zároveň však pasívnou formou, zostáva sledovanie televízie. Počas pracovných dní **sleduje televíziu** 1 až 2 hodiny denne viac ako polovica respondentov (64,1%), pričom takmer jedna tretina respondentov uviedla, že televíziu sleduje 3 až 4 hodiny denne. Počas voľných dní počet hodín trávených sledovaním televíznych programov ešte stúpa. Skoro polovica respondentov trávi 3 až 4 hodiny denne sledovaním televízie a iba o niečo menej respondentov (35,5%) sa priznalo dokonca k 5 a viac hodinovému sledovaniu televíznych kanálov vo voľných dňoch.

V porovnaní množstva času tráveného pri televíznej obrazovke mladší žiaci sledujú televíziu vo väčšej miere ako starší žiaci. Pracovné dni žiaci *základných škôl* trávia vo vyššom počte ako stredoškólači 3 až 4 hodinovým sledovaním televíznych programov (ZŠ: 55,2% / SŠ: 44,8%), dokonca sa sledovaniu televíznych kanálov dokážu venovať 5 a viac hodín (ZŠ: 65,2% / SŠ: 34,8%). Cez voľné dni sa síce viac stredoškólačov prikláňa k 1 až 4 hodinovému pozeraniu televízie (v oboch prípadoch: okolo 60% žiakov SŠ oproti 40% žiakov ZŠ), avšak žiaci navštevujúci základnú školu sa opäť vo väčšom počte hlásia k 5 a viac hodinovému sledovaniu toho, čo televízia ponúka (ZŠ: 57,1% / SŠ: 42,9%).

Výsledky výskumu ďalej naznačujú, že záujem mládeže sa presúva od programov pre mládež ku komerčným televíznym staniciam a ich obsahom (komédiám, akčným filmom a hororom). Najobľúbenejšie z **televíznych žánrov** sú jednoznačne komediálne televízne programy. Až 63,0% respondentov priznalo, že obľubuje sledovať práve komédie a situačné komédie a veľkej obľube sa tiež tešia zábavné a humoristické relácie s 31,9%. Hudobné relácie a hitparády sú z hľadiska najvyššej sledovanosti na druhom mieste (47,2%). Je pozoruhodné, že v obľúbenosti televíznych žánrov prevládajú tiež horory, ktoré obľubuje sledovať až 36,3% respondentov (a celkovo zo žánrov sú na treťom mieste). Spolu s akčnými filmami a trilermi (31,4%), rovnako ako s detektívkami a kriminálnymi seriálmi (22,4%) tvoria silné trio v kategórii obľúbených televíznych žánrov. Táto línia naznačuje, že mladí diváci radi sledujú filmy s násilným obsahom. Športové prenosy a spravodajstvá sleduje 33,7% respondentov. Väčšie zastúpenie v obľúbených televíznych žánroch majú ešte sci-fi a fantastické filmy (25,5%) a programy pre mládež (22,2%). Na druhej strane psychologické i komixové filmy a náboženské programy sleduje minimum respondentov (od 2,2% do 5%).

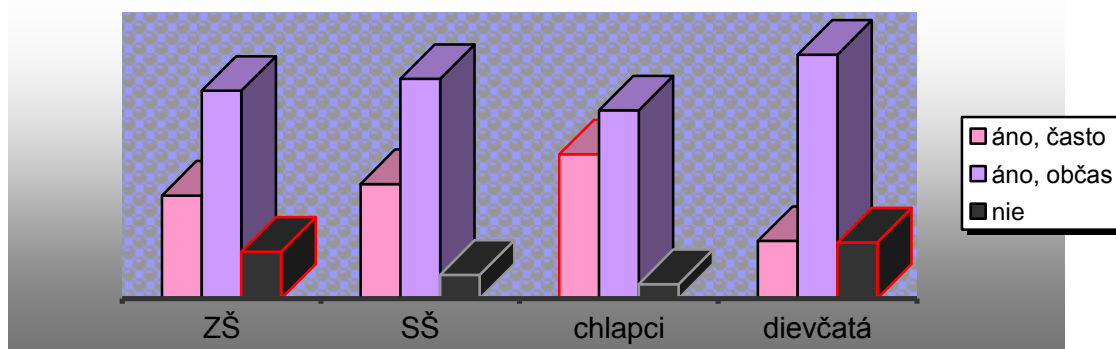
Zaujímavým zistením je, že v rámci spomínaných významných rozdielov v obľube sledovania akčných typov filmov bol zistený rozdiel medzi *chlapcami* a *dievčatami* v obľube sledovať detektívky a kriminálne seriály v prospech dievčat (D: 52,5% / CH: 47,5%). V ostatných kategóriách tohto typu filmov (s násilným obsahom) sa ukázala väčšia preferencia sledovania u chlapcov: horory (CH: 54,5% / D: 45,5%), sci-fi a fantastické filmy (CH: 61,7% / D: 38,3%) a v prípade akčných filmov a trilerov je tento rozdiel najvýraznejší (CH: 77,4% / D: 22,6%).

Keďže televíznu obrazovku využívajú mladí diváci prevažne na zábavu a pasívny konzum prezentovaných informácií, môže to viesť k ich automatickému prijímaniu a identifikácii s hodnotami, ktoré sú v nich obsiahnuté. Je to znepokojujúce, najmä ak ponuka vysielaných televíznych programov je bohatá na násilné obsahy, ako nám potvrdili výsledky výskumu.

Výpovede samotných respondentov napovedajú veľa o **ponuke vysielaných programov v televízii** z pohľadu divákov. Až 60,8% respondentov si myslí, že sa vysiela veľa televíznych programov obsahujúcich násilné scény. Iba 9,9% z nich uvádza, že takýchto programov sa neobjavuje mnoho, resp. vôbec sa neobjavujú vo veľkom počte na televíznej obrazovke. Neutrálny postoj (ani veľa, ani málo) zaujíma tretina (29,3%) respondentov.

Zaujímalo nás, či respondenti **sledujú filmy s násilím**, pretože deti opakovane vystavené násilným obsahom môžu vnímať násilie ako bežnú a prirodzenú súčasť života a sveta, v ktorom žijú a je menej pravdepodobné, že budú úspešne čeliť násiliu v reálnom živote (Mesárošová, Naništová, 2002). Až 59,9% respondentov pozerá občas filmy s násilným obsahom. Každý tretí respondent dokonca sleduje takéto filmy často. Filmy s násilnými scénami nesleduje iba 9,6% respondentov. Z porovnania údajov vyplynulo, že takmer všetci respondenti *stredných škôl* sledujú takéto filmy často alebo aj občas (SŠ: 93,74% oproti ZŠ: 86,9%) a iba 6,6% z nich ich nesleduje. O niečo viac je žiakov *základných škôl*, ktorí takéto filmy nesledujú vôbec (13,1%). *Chlapci* výrazne viac sledujú filmy s násilným obsahom, a to často (43,4% a 76,4% zo skupiny často sledujúcich divákov). *Dievčatá* sa viac prikláňajú k občasnému sledovaniu takýchto filmov (D: 68,2% / CH: 52,6%), resp. ich nesledujú vôbec (77,9% zo skupiny nesledujúcich divákov, resp. 15,7% z celkového počtu dievčat oproti 4,0% chlapcov z celkového počtu ich odpovedí). Pre ilustráciu uvádzame spomínané údaje v grafe č. 1.

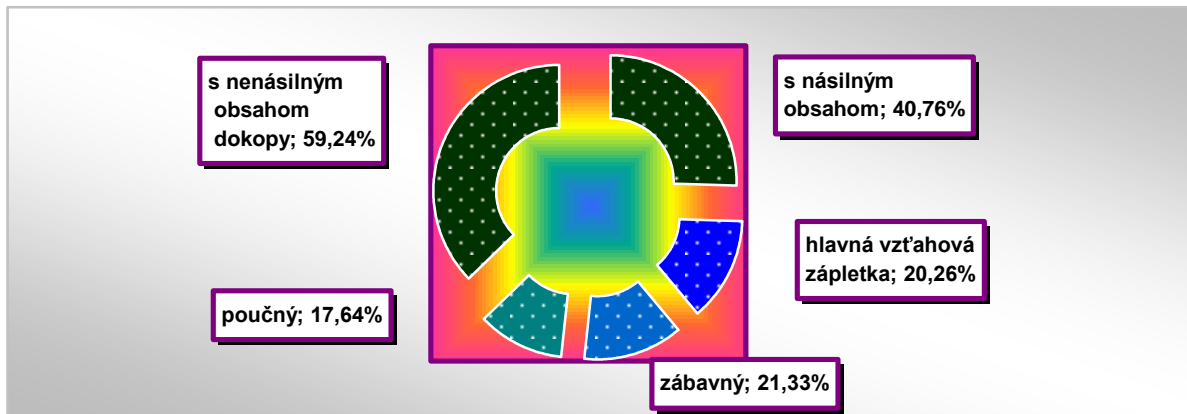
Graf č. 1 Sledovanie filmov s násilným obsahom

Tieto výsledky o sledovaní televíznych žánrov s násilným obsahom potvrdzujú aj výpovede respondentov o ich **oblúbenom filme**. Zámerom bolo zistenie, či respondenti aj sami vyhľadávajú filmy s násilným obsahom, a sú tak dobrovoľne vystavovaní násiliu na televíznej obrazovke. Z počtu respondentov, ktorí uviedli svoj oblúbený film až 40,76% považuje za svoj najoblúbenejší práve ten s násilným obsahom (napr. Avatar, Terminátor, Tranformeri, Pán prsteňov, segalovky... s častým odôvodnením „je akčný, sú tam bombastické zábery, sú tam prestrelky“). Naproti tomu 21,33% respondentov označilo za svoj oblúbený zábavný film, resp. seriál (napr. Hang over, Priatelia...). Ďalej každý piaty respondent najviac obľubuje pozeráť filmy, kde je hlavná vzťahová zápleтка, či už ide o romantický film alebo telenovelu a 17,64% si obľúbilo nejaký poučný film (spadajúci najmä pod označenie žánrom dráma, napr. Zelená míľa, Zaklínač koní). Oblúbenosť filmov s nenásilným obsahom (ak zrátame tieto tri kategórie spolu) tak tvorí 59,24% a v porovnaní so 40,76% obľubou sledovania filmov so silným zastúpením násilných prvkov v deji to znamená, že je mierna prevaha na strane nenásilného obsahu, napriek tomu však naznačuje tento údaj (41%) silné zastúpenie preferovania sledovania filmov s napätím, akčným dejom a bitkami. Uvedené údaje ilustruje graf č. 2. Výrazne viac *chlapcov* ako *dievčat* sa hlási k preferencii sledovania násilných filmov (CH: 58,71% / D: 23,04%) tvoriac tak 71,7% respondentov skupiny s oblúbeným filmom obsahujúcim násilie.

* Filmy boli kategorizované do dvoch skupín: s násilným a nenásilným obsahom na základe hodnotenia obsahov filmov zverejnenom na webovom portáli organizácie MPAA (*Motion Picture Association of America*), ktorá má vytvorený hodnotiaci systém jednotlivých filmov v kategóriách podľa rozsahu a množstva násilných scén vo filme.

Graf č. 2 Oblíbený film respondentov

Porovnanie výsledkov ukázalo existujúce rozdiely v type uvádzaných obľúbených filmov medzi respondentmi navštevujúcimi *základné* a *stredné školy*. Aj keď za zábavný film by sme mohli označiť približne rovnaký počet uvedených obľúbených filmov žiakmi základných aj stredných škôl, v ostatných typoch filmov sa tieto dve skupiny líšia. Ako typ filmu, kde prevažuje v dejovej línii vzťahová zápleтка, resp. romantický typ filmu pokladajú za najlepší vo väčšom počte žiaci základných škôl (ZŠ: 25,07% / SŠ: 16,38%), zatiaľ čo film s dobrou zápletkou, resp. poučný film si obľúbilo omnoho viac stredoškôľakov (SŠ: 22,19% / ZŠ: 12,0%). Zaujímavým zistením je, že v rámci zistených rozdielov v typoch obľúbených filmov nebol zistený veľký rozdiel v kategórii filmov s násilným obsahom medzi respondentmi navštevujúcimi základné a stredné školy (ZŠ: 39,20% / SŠ: 42,03%; priemer 40,76%).

Tieto zistenia naznačujú, že respondenti sú vo veľkej miere (aj v dôsledku počtu hodín, ktoré trávajú sledovaním televíznych programov) vystavovaní násiliu zobrazenému na televíznej obrazovke. Skutočnosť, že takmer každý druhý respondent za obľúbené filmy označuje tie s násilným obsahom (napr. *Avatar*, „*pretože ten bol veľmi zaujímavý, páčili sa mi na ňom efekty, dej a záver*“, pričom práve efekty a záver filmu sa týkali boja ľudí s cieľom vyvraždiť iný druh existencie – avatarov) naznačuje, že ponúkané násilie na televíznej obrazovke mladým divákom neprekáža, resp. nevadí im používanie násillia ako akejkolvek formy správania sa.

Za problém považujeme zistený pomerne veľký počet mladých ľudí, ktorí uviedli, že používanie násillia filmovým hrdinom nemá žiadne dôsledky v televíznom príbehu, a nemalo by ich ani v realite. Respondenti sa vyjadrovali k **správaniu svojej obľúbenej televíznej postavy, dôsledkoch a napodobňovaniu**.

Pozitívne **prejavy správania** (napr. pomáhanie druhým, hrdinské, obetavé, milé a čestné správanie, prevažovalo napr. „*milá úprimná dobrosrdečná vtipná*“ postava) označilo v konaní obľúbeného televízneho hrdinu 58,98% respondentov. Násilné a iné negatívne prejavy (napr. správa sa „*akčne, vulgárne*“, „*stále sa bije a strieľa*“, „*vražedne*“, „*je to psychopat s vodkou*“, „*zabíja, zdokonaľuje sa*“) označilo za charakteristické pre správanie svojej obľúbenej televíznej postavy 20,58% respondentov. Reálne (dobré aj zlé) správanie označilo za typické v konaní svojho hrdinu 20,43% respondentov („*bol zábavný, tvrdohlavý, múdry, sebecký a arogantný*“).

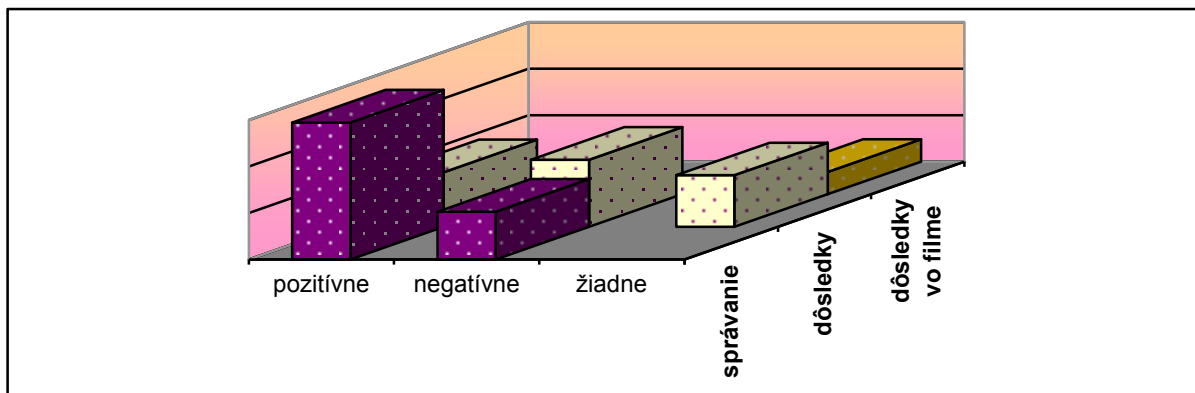
Pozitívne **dôsledky správania** svojich obľúbených televíznych hrdinov uviedlo 54,94% respondentov („*všetci boli k nemu kamarátski*“, „*záchrana sveta, ľudí*“, „*že pomohlo iným*“). Ako negatívne konzekvencie činov televíznych postáv označilo 29,6% respondentov (napr. „*celá škola by bola mŕtva*“, „*pre jeho okolie by neboli moc šťastné*“, „*správal sa milo, bol dobrý, ale skončil zle*“). Zmiešané dôsledky (dobré aj zlé) sa vyskytli v 5,92%

prípadoch. Žiadne dôsledky nemalo správanie obľúbených postáv u 9,54% respondentov („asi žiadne“, „Nič!“).

Inšpirácia vzormi z televíznej obrazovky a **dôsledky tohto napodobňovania** obľúbených hrdinov vyšli v prospech negatívnych konzekvencií. Ak respondenti napodobňujú, resp. by napodobňovali videné konanie, malo by to negatívne dôsledky v 28,88% prípadov (napr. „asi nič, len by ma trochu ľudí nemalo rado“, „všetkých by som zabil“, „bola by som v blázinci“). Napodobované správanie by malo pozitívne dôsledky v 23,54% prípadov (napr. „mal by som veľa kamarátov, ostatní by ma mali radi“, „dúfam, že by sa to ostatným páčilo a pomohlo im to“). Zmiešané (dobré aj zlé) dôsledky by mala imitácia správania 1,84% respondentov. Konanie 22,2% inšpirovaných respondentov by nemalo žiadne konzekvencie, zatiaľ čo dôsledky napodobňovania správania televíznych postáv v skutočnom svete nevie odhadnúť 23,54% respondentov.

Z výsledkov výskumu vyplýva, že dôsledky správania zobrazené v televízii nekorešponujú s potenciálnymi dôsledkami, ak by sa udalosti odohrávali v skutočnosti (pozri graf č. 3). Pozitívne správanie bolo hodnotené u 58,98% obľúbených postáv z televíznej obrazovky, avšak prevedenie tohto konania do skutočnosti (respondentmi) by bolo v zhode s pozitívnymi dôsledkami iba v 23,54% prípadov. Rovnako skutočnosť, že respondenti sú presvedčení o tom, že ich činy by zostali bez konzekvencií svedčí o tom, ako sú vo filmových príbehoch prezentované násilné činy (s odmenou, bez potrestania a ukázania reálnych dôsledkov násilia), čo môže poznačiť a skresliť vnímanie a posudzovanie týchto činov divákmi (ako neškodné). Divákov to môže viesť k presvedčeniu, že násilie nemá žiadne dôsledky ani pre páchatel'a, ani pre obeť, je to akceptovaný a tolerovaný spôsob konania a riešenia problémov, ako aj bežných situácií.

Graf č. 3 Správanie TV hrdinu a jeho potenciálne dôsledky v realite

Reakcie na násilie v televíznych programoch

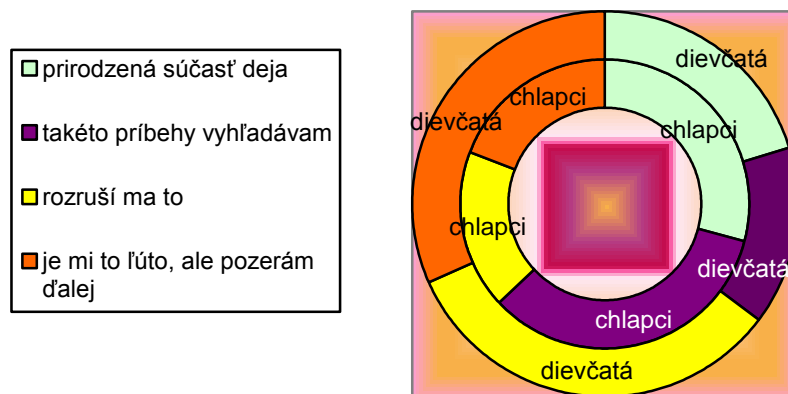
Možný vplyv násilných obsahov filmov sme sa snažili zaradiť do širšieho kontextu pocitov detí so snahou preniknúť do problematiky ovplyvnenia ich prežívania a náhľadu na realitu cez prezentované násilné mediálne obsahy.

Negatívnym zistením vyplývajúcim z výsledkov výskumu je, že iba malý podiel mladých ľudí prežíva negatívne emócie pri sledovaní násilnej scény na televíznej obrazovke. V otázke, ktorú sme respondentom položili „**Je ti nepríjemné, keď vidíš v televízii alebo vo filme, že sa ľudia bijú alebo zabíjajú?**“ sme sa chceli dozvedieť aké sú reakcie detí na videné násilie vo filme, či v nich vyvolávajú takéto scény negatívne pocity, alebo sú už skôr akoby „otupené“. Je alarmujúce zistenie, že každému druhému respondentovi nie je nepríjemný pohľad na takúto scénu na televíznej obrazovke. Nevedelo odpovedať 23,9% respondentov a iba pre 22,1% z nich je nepríjemné vidieť, ako sa ľudia v televíznych programoch zabíjajú. Skutočnosť, že dievčatá a chlapci najčastejšie považujú násilie za prirodzenú súčasť deja,

naznačuje určitú mieru desenzitizácie spôsobenú častým sledovaním takýchto násilných televíznych obsahov. Faktom je, že výrazne viac dievčat ako chlapcov je rozrušených pri sledovaní násilia na televíznej obrazovke (D: 69,3% / CH: 30,7%) a až pre 66,4% chlapcov nie je nepríjemné pozeráť sa na bitku alebo smrť človeka na filmovom plátne. To môže svedčiť o stereotypnej výchove detí a tolerancii spoločnosti k agresivite chlapcov. Říčan a Pithartová (1995) poukazujú na to, že sledovanie násilných scén oslabuje schopnosť súcitu. Aj podľa Huesmanna (1997) s častým sledovaním násilných televíznych programov súvisí vytvorený názor na fungovanie sveta, kde násilie tvorí prirodzenú súčasť a bežný jav v živote človeka.

Ak respondenti vidia v televízii **krivdu alebo nespravodlivosť**, berú to ako prirodzenú súčasť deja a reality (53,7%). Skoro každý štvrtý respondent (36,3%) pozerá film ďalej, aj keď mu je ľúto videnej krivdy a nespravodlivosti. K rozrušeniu z násilnej scény a vypnutiu televízora sa priznáva 6,8% respondentov. Takéto príbehy dokonca vyhľadáva 3,2% respondentov. Chlapci častejšie ako dievčatá považujú krivdu a nespravodlivosť ako prirodzenú súčasť deja (CH: 61,8% / D: 38,2%), resp. takéto príbehy sami vyhľadávajú (CH: 71,4% / D: 28,6%). Na rozdiel od toho, dievčatá skôr rozruší videná krivda alebo nespravodlivosť v televíznych príbehoch (D: 62,2% / CH: 37,8%), resp. je im to ľúto, napriek tomu však pozerajú film ďalej (D: 59,8% / CH: 40,2%).

Graf č. 2 Reakcie chlapcov a dievčat na videné násilie v televízii

K **ospravedlniteľnosti násilia** sa prikláňa takmer polovica respondentov (47,85%), pričom nevedelo odpovedať 11,75% z nich. Násilné činy nie sú ospravedlniteľné podľa 40,39% respondentov. Tí respondenti, ktorí považujú násilné činy za pochopiteľné a ospravedlniteľné, uvádzajú rozličný dôvod. Násilie páchané v dôsledku psychickej choroby (napr. z dôvodu nepríčetnosti alebo prebratia alkoholu, „*nevedomuje si to, nemôže za to, možno ten človek trpí nejakou chorobou*“) je najmenej zastúpený dôvod ospravedlňujúci páchanie násilia s 8,81%. V dôsledku sebaobrany je násilie plne ospravedlniteľné podľa 14,44% respondentov („*áno, napr. keď niekto niekomu ublíži, aby si zachránil život, alebo aby zachránil rodinu, blízkych*“), alebo je pre respondentov až celkovo ospravedlniteľné – toto konanie je podľa nich opodstatnené, či už je vykonané v dôsledku pomsty alebo žiarlivosti („*zabíjanie z lásky*“, „*zabíjanie z pomsty*“, „*áno, keď ho ten druhý našťve, tak že ublíži jemu blízkemu človeku*“, „*pokiaľ má násilník pravdu – tak v poriadku – ak nie, musí byť potrestaný*“). Je zaujímavé zistenie, že práve tento posledný dôvod ospravedlniteľnosti násilia je najpočetnejšie uvádzaný respondentmi, až 24,54% z nich uvádza, že násilné činy s takýmto dôvodom jeho konania akceptujú.

Vnímanie násilných aktov ako beztrebných, či ospravedlniteľných, ako prirodzenej súčasti deja, prispieva k nevedomosti o reálnych dôsledkoch a skreslenému postojovi k násiliu a jeho používaniu. Navyše, ak sa ešte k tomu dospeli jedinci nerozprávajú s deťmi o obsahu

videného (ako nám potvrdili výsledky výskumu, pozri nižšie v texte), zvyšuje sa riziko a možnosť negatívneho pôsobenia násilných mediálnych obsahov na ich prežívanie a správanie. Uvedené skutočnosti tiež naznačujú, že respondenti sú zvyknutí na prítomnosť násilia v televíznych príbehoch, aj prenikanie tohto zvyku do vnímania dejov odohrávajúcich sa vo svete (o čom svedčí napr. vyjadrenie jedného z respondentov: „*Podľa toho, čo sa stalo. Keď niekto niekoho zabil, tak to nezáleží na tom, či je to ospravedlniteľné. Každý má dôvod na zabíjanie.*“).

Z výsledkov výskumu vyplýva, že o tom, čo respondenti vidia na televíznej obrazovke **sa rozprávajú** najmä s kamarátom, kamarátkou (48,3%). S rodičmi – s dospelou osobou diskutuje o sledovaných televíznych programoch iba 9,9% vybraných detských divákov. S bratom alebo sestrou sa o videných násilných scénach rozpráva 7,3% respondentov. Na druhej strane, a čo je alarmujúce, každý tretí respondent sa o videnom televíznom obsahu nerozpráva s nikým. S rodičmi sa rozpráva o tom, čo videli na televíznej obrazovke o niečo viac respondentov *základných škôl* ako respondentov *stredných škôl* (ZŠ: 12,0% / SŠ: 8,1%), tiež so súrodencami (ZŠ: 7,7% / SŠ: 6,9%). Naopak viac stredoškôľakov sa rozpráva o videných násilných scénach v televíznych programoch s kamarátom, kamarátkou (SŠ: 50,5% / ZŠ: 45,6%).

Poznatky získané z výskumu potvrdili potrebu diskusie o televíznych príbehoch s detskými divákmi, pretože jedným z najdôležitejších faktorov vplyvajúcim na to, čo sa deti naučia a odnesú si zo sledovania televíznych programov je, okrem kontextu, prítomnosť rodičov pri sledovaní televízie. Výskumy (Eastman, 2001) dokazujú, že dospelí jedinci, ktorí sledujú televízne programy spolu s deťmi a rozprávajú sa s nimi o obsahu videného, zvyšujú kvalitu a schopnosť detí učiť sa. Spracovanie negatívnych zážitkov a emócií sa menej odrazí v ďalšom psychickom vývine detí pokiaľ majú možnosť sa o nich s niekým porozprávať (Hradiská, 1997). Tu nadobúda stále viac na význame skutočnosť, že mediálna výchova by mala mať priestor vo vyučovacom procese.

Odporúčania

Dôsledky mediálneho násilia nie sú nevyhnutné, ani nemenné, ani rovnaké pre rôzne zobrazenie násilia v televíznych programoch a rôzne okolnosti ich sledovania. Sú v interakcii aj s inými príčinami kontaktu s násilím (napr. osobné skúsenosti), menia sa v závislosti od kontextu, v ktorom je násilie prezentované, aj od vlastností diváka. So závermi rôznych štúdií (Wilson et al., 2002; Fernández-Villanueva, Revilla, Domínguez-Bilbao, 2007; Slovíková, 2010) zaoberajúcimi sa problematikou vplyvu násilia zobrazovaného v televíznych programoch na detského diváka sme rovnako prišli k záveru, že časté sledovanie násilných televíznych programov môže mať za následok určitú mieru desenzitizácie, toleranciu voči násiliu a akceptáciu agresívnych prejavov v správaní hrdinu pri riešení rôznych situácií a problémov. Tento vzťah nie je priamočiary, ale častým sledovaním násilných scén v televíznych programoch sa zvyšuje riziko dlhodobého vplyvu násilia na naše správanie (od zvnútorňovania násilia ako prirodzenej súčasť života, po agresívne prejavy v správaní).

Skutočnosť, že spôsob, akým je násilie prezentované na obrazovke, môže ovplyvniť divákove vnímanie a prežívanie takýchto obsahov, a tým aj celkový postoj k násiliu, je cennou informáciou, ktorú je potrebné zohľadniť pri usmerňovaní a výchove detí. V súvislosti so získanými výsledkami spomíname niektoré navrhnuté riešenia:

- Jedným z riešení, ako predísť škodlivému vplyvu sledovania násilia v televízii na detských divákov, je podpora aktívneho prežívania voľného času a posilnenie mediálnej výchovy (napr. v rámci vyučovacích hodín etickej, resp. občianskej výchovy). Domnievame sa, rovnako ako Eron et al. (1972), že diskutovanie s deťmi o videných násilných scénach a predkladaných televíznych vzoroch bude viesť k rozvoju ich záujmu

o výber mediálnych obsahov nielen so zábavným, ale aj s prínosným obsahom, rozvoju ich kritického pohľadu, a zmenší sa tak vplyv sledovaného televízneho násilia.

- V rámci výskumu sa potvrdila a vystupuje do popredia potreba mediálneho vzdelávania pedagógov (napr. prostredníctvom workshopov alebo písomným materiálom) o rizikách využívania mediálnych technológií pre detských a dospelých jedincov a ich zamedzeniach, a tiež opodstatnenosť vzdelávania žiakov pre získanie zručností potrebných pri využívaní mediálnych technológií a osvojenie si kritického hodnotenia techník i spôsobov, špecifického jazyka a konvencií používaných v procese mediálnej komunikácie (nielen pri sledovaní televíznych obsahov, ale aj reklám všeobecne, či internetových obsahov a príspevkov).
- Pri snahe eliminovať účinok násilia v televízii by sme však nemali zabúdať na skutočnosť, že médiá sú svojím spôsobom odrazom spoločenskej reality a problém sa nevyrieši iba odstránením násilia z televíznej obrazovky. Vplyv televízneho násilia na psychický vývin nie je tak jednoduchý a jednoznačný a časté sledovanie násilných scén je len jedným z mnohých faktorov vplývajúcich na rozvoj a formovanie osobnosti človeka. Je takisto na rodičoch, aby sledovali, na čo sa ich deti pozerajú, aby podporovali ich sociálne užitočné aktivity a obmedzili aktivity nevhodné, vrátane pasívneho konzumu nevhodných televíznych programov. Říčan a Pithartová (1999) vo svojej monografii *Krotíme obrazovku : jak vést děti k rozumnému užívání médií* uvádzajú návody a cenné rady pre rodičov pri výchove a usmerňovaní televíznych návykov svojich potomkov.
- V tejto súvislosti je potrebné uviesť skutočnosť, že súčasní mladí ľudia sú technicky vyspelou generáciou, ktorú je potrebné využiť pri tvorbe nových foriem spolupráce, napríklad podporovaním vytvárania záujmových diskusných skupín, alebo organizovania podujatí diskusných fór, kde by sa mohli zapojiť nielen samotné školy, ale napríklad aj žiacke školské rady.

V rámci tohto celého kontextu jednoznačne vystupuje do popredia jednak potreba diskusie, jednak mediálnej výchovy (cez ktorú sa môže realizovať). Práve týmto spôsobom možno aspoň čiastočne prispieť k usmerneniu mladých ľudí k získaniu nadhľadu a uprednostňovaniu hodnotných a bezpečných obsahov ponúkaných všetkými mediálnymi technológiami.

Literatúra

ANDERSON, C.A. et al. 2003. The influence of media violence on youth. In *Psychological science in the public interest* [online]. December 2003, Vol. 4, No. 3 [cit. 2010-01-30]. pp. 81-110. Dostupné na: Ebsco Host, databáza Academic Search Complete, AN 12441012. ISSN 1529-1006.

EASTMAN, W. 2001. *Media Culture and Media Violence: Making the Television Work for Young Children, Early Childhood Educators, and Parents* [online]. Athens : Paper presented at the Third World Forum on Early Care and Education, April 2001 [cit. 2010-05-01]. 41 p. Dostupné na: Ebsco Host, databáza ERIC, ED 453 916.

ERON, L. et al. 1972. Does television violence cause aggression? In *American Psychologist* [online]. April 1972, Volume 27, Issue 4 [cit. 2010-08-03]. pp 253-254. Dostupné na internete: <<http://www.rcgd.isr.umich.edu/aggr/articles/CCLS/CCLS.4.pdf>>. ISSN 0003-066X.

- FERNANDÉZ VILLANUEVA, C., REVILLA CASTRO, J., DOMINGUÉZ BILBAO, R.** 2007. Emotions and Reception of Television Violence : The Discourse of Viewers. Zborník medzinárodnej konferencie *Osobnosť v kontexte kognícií, emocionalita a motivácií*. 15. – 16. November 2007, Bratislava, Slovenská republika.
- HRADISKÁ, E.** 1997. Média a násilie. In *Otázky žurnalistiky* [online]. 1997, Volume 40, No. 2 [cit. 2010-09-09]. pp. 157-163. Dostupné na internete: <<http://www.sav.sk/journals/zurnal/full/oz0297i.pdf>>.
- HUESMANN, R. L.** 1997. Násilie na obrazovke a násilie v reálnom živote: pochopme súvislosti! In *Stop násiliu v programoch TV*. Editor Mjartanová, J. Zborník príspevkov k problému obrazov násilia v televíznych programoch pre deti a mládež. Vydanie prvé. Bratislava : Prix Danube, STV, 1997. 109 s.
- MESÁROŠOVÁ, B., NANIŠTOVÁ, E.** 2002. Násilie v masmédiách a jeho vplyv na detského diváka. In *Dobrý človek* (pedagogicko-psychologicko-kultúrny pohľad). Editor Michalov, J., Kondrla, P. Vydanie prvé. Nitra : Filozofická fakulta UKF, 2002. s. 131-141. ISBN 80-8050-557-8.
- ŘÍČAN, P., PITHARTOVÁ, D.** 1995. *Krotíme obrazovku : jak vést děti k rozumnému užívání médií*. 1 vyd. Praha : Portál, 1995. 62 s. ISBN 80-7178-084-7.
- SLOVÍKOVÁ, M. Jr.** 2010. *Úloha kontextových faktorov pri percepcii a prežívaní násilných mediálnych obsahov detským divákom* : diplomová práca. Bratislava : FFUK, 2010. 92 s.
- WILSON, B.J. et al.** 2002. Violence in Children's Television Programming: Assessing the Risks. In *Journal of Communication* [online] March 2002, Vol. 52, No. 1 [cit. 2010-08-10]. pp. 5-35. Dostupné na: Ebsco Host, databáza ERIC, EJ 646947. ISSN-0021-9916.
- National Television Violence Study: Volume 3, Executive Summary* [online]. 1998. Zodp. red. Joel Federman. Santa Barbara : University of California, April 1998 [cit. 2010-02-15]. 54 p. Dostupné na internete: <<http://www.turnoffyourtv.com/healtheducation/violencechildren/NTVVSexecsum.pdf>>.